

методов исследования, современных моделей и показателей анализа эффективности отдельных элементов.

На фоне экономических проблем, вызванных последствиями пандемии COVID-19, необходимы качественные, структурные и эффективные разработки, содержащие комплексное рассмотрение экономических и социальных проблем анализа динамики, стратегии развития и моделирования экономики, определяющие пути ее развития и формирования организационно-управленческих решений.

Список использованных источников:

1. Академик Никитенко Петр Георгиевич / Национальная академия наук Беларуси, НАН экономики Беларуси; сост. П.Г. Никитенко [и др.]; науч.ред. П.Г. Никитенко, В.Ф. Медведев. – Минск: Право и экономика, 2019. 186 с.
2. Банки. Кредиты. Вклады. Курсы валют. URL: <https://myfin.by/> Myfin.by.
3. Биткоин – P2P деньги с открытым кодом. URL: <https://bitcoin.org/ru/faq#could-users-collude-against-bitcoin/>
4. Кваша Д.Ю. Особенности и функции валютных рынков в условиях цифровой трансформации. *Подільський науковий вісник*. 2019. № 4 (12). С. 14-18.
5. Контуры цифровой реальности: Гуманитарно-технологическая революция и выбор будущего / Под ред. В.В. Иванова, Г.Г. Малинецкого, С.Н. Сиренко. М.: ЛЕНАНД, 2018. 344 с.
6. Математическое моделирование и информатика социальных процессов: сборник трудов, выпуск 21. М.: ИПМ им.М.В.Келдыша, 2019. 162 с. URL: <http://keldysh.ru/social/2019>.
7. Михневич С.И. О некоторых тенденциях развития мировой экономики в эпоху цифровой глобализации. *Торговая политика. Trade policy*. 2019. № 1/17.
8. Никитенко, П.Г. Ноосферное экономическое мышление и ноосферная экономика: теория и методология. *Институт экономики НАН Беларуси*. Минск: Право и экономика, 2008. С. 11.
9. Pandemic, Recession: The Global Economy in Crisis. The World Bank Group. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/publication/global-economic-prospects>.
10. ЭКОНС. Экономический разговор. Цифровые валюты. URL: <https://econs.online/articles/tsifrovye-valyuty/>

Мелехтя В.Ю., магістрант 2-го року підготовки спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
Зінченко А.В., здобувач спеціальності
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

РОЛЬ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

THE ROLE OF CREDIT OPERATIONS IN THE ACTIVITIES OF A COMMERCIAL BANK

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття «кредит» та наведено характеристику

кредитних операцій, що здійснюються комерційними банками України. Приділено увагу формуванню кредитних відносин та наведено характеристику основних функцій та форм кредиту. Проведено аналіз основних видів кредитів.

Ключові слова: кредитні операції, банківський кредит, державний кредит, комерційний кредит, споживчий кредит, лізинг.

Abstract. The article considers the essence of the concept of "credit" and describes the credit operations carried out by commercial banks of Ukraine. Attention is paid to the formation of credit relations and the characteristics of the main functions and forms of credit are given. The analysis of the main types of loans is carried out

Keywords: credit operations, bank credit, state credit, commercial credit, consumer credit, leasing

Постановка проблеми. Однією з проблем банківської системи в цілому, є досить високий ризик кредитних операцій. По-перше, теоретична недосконалість питання захисту інтересів кредитора від кредитних ризиків, по-друге, незадовільний фінансовий стан більшості суб'єктів підприємництва, по-третє, невисока кадрова підготовка працівників банківської системи тощо.

Аналізуючи ситуацію, яка склалася в банківській сфері, можна зробити висновок, що банки зазнають фінансового краху в зв'язку з надзвичайно ризикованою кредитною політикою. Саме тому вивчення, аналіз та удосконалення системи кредитування є складним завданням сучасної банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичну та теоретичну основу роботи складають праці українських та зарубіжних науковців: А.М. Мороза, М.І. Савлука, О.В. Васюренка, А.И. Ольшанського, О.И. Лаврушина та інших, законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Президента України, Національного банку України, внутрішньобанківські інструкції та положення.

Формування цілей. Аналіз кредитних операцій та визначення їх ролі у діяльності комерційних банків України.

Виклад основного матеріалу. Банківська система сьогодні – це одна з найважливіших та невід'ємних структур ринкової економіки. Головними ланками кредитної системи є банки та кредитні установи, що мають ліцензію Національного банку України, які одночасно виступають у ролі покупця і продавця існуючих у суспільстві тимчасово вільних коштів.

Банківська система шляхом надання кредитів організовує й обслуговує рух капіталу, забезпечує його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери виробництва та обігу, де виникає дефіцит капіталу.

Законом України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1].

За твердженням Р. Коцовської та В. Ричаківської [2] поняття «кредит» виникло на певному етапі розвитку людського суспільства як явище історичне. Розвиток банків та товарного виробництва, обігу йшли поруч і тісно переплітались, тобто взаємовідносини між товаровиробниками і кредитором виникали тоді, коли продавцю потрібно було продати

товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити. Тому й виникла потреба, наприклад у передачі продавцем покупцеві товару з відстрочкою платежу, тобто – у кредит. Банки при цьому формувались як фінансові посередники, що залучають капітали, заощадження населення та інші грошові засоби, які вивільнюються в ході господарської діяльності, і надають їх у тимчасове користування іншим агентам, що потребують додаткового капіталу.

Ставши інституцією фінансового перерозподілу вартості, у даний час комерційні банки можуть запропонувати клієнтам до 200 видів різноманітних банківських продуктів та послуг. Проте є наявний визначений базовий перелік операцій, без яких банк не може нормально функціонувати, такою є кредитна діяльність. В структурі активних операцій банку найбільша питому вагу займає саме кредитна діяльність, тому найбільша частина активів банку вкладається саме у кредитні операції.

Кредитні операції – це відношення між кредитором і дебітором (позичальником) із приводу надання (одержання) у тимчасове користування коштів, їхнього повернення й оплати.

Кредитні операції є найважливішим джерелом прибутку банку, проте у зв'язку зі збільшенням в останні роки випадків неповернення кредитів дані операції складають підвищену небезпеку для стійкості та стабільності банку в цілому. Прикладом щодо цього можуть слугувати долі ряду банків України, краху яких сприяла ризикова кредитна політика.

Кредитні відносини між комерційними банками та позичальниками будуються на підставі кредитних договорів (угод). В практичній діяльності банків розрізняється кредитування пряме й опосередковане. При прямому кредитуванні договір на позичку укладається безпосередньо між банком-кредитором і позичальником. Опосередковане кредитування відбувається при купівлі банком фінансових зобов'язань (як правило, векселів) позичальника. Зазвичай, відносини між суб'єктами кредитної угоди мають добровільний характер.

В умовах ринкової економіки об'єктом кредитних відносин за твердженням А.М. Мороза [3] виступають переважно гроші як загальний ресурс, за допомогою якого можна придбати всі інші ресурси – матеріальні, технічні, трудові, природні тощо. Матеріальні блага об'єктом кредиту виступають рідко. Характерною рисою кредиту є сплата процентів за користування ним.

При визначенні функцій кредиту треба мати на увазі, що при зміні економічної суті в процесі історичного розвитку змінюються і його функції. За допомогою кредиту відбувається перерозподіл вартості на засадах повернення, отже, кредит виконує перерозподільчу функцію. Вона властива всім формам та видам кредиту. Перерозподілятися може тільки вартість (як у товарній, так і в грошовій формі), яка в даний момент є вільною. При цьому власник вартості не змінюється, ним залишається кредитор. Позичальник тимчасово користується лише споживчою вартістю наданих у кредит речей чи грошових ресурсів. Вартість може перерозподілятися між окремими суб'єктами господарської діяльності, галузями народного господарства, регіонами країни та між різними країнами.

Наступною функцією кредиту є створення грошей для грошового обігу – емісійна функція. Її виконує тільки банківський кредит. Саме методами кредитної експансії (розширення кредиту) та кредитної рестрикції (звуження кредиту) регулюється кількість грошей в обігу. Однак вилучення грошей з обігу за допомогою кредиту досягається значно важче, ніж їх випуск в обіг. Воно повинно супроводжуватися цілим рядом заходів, які дали б можливість зменшити кількість грошей в обігу.

А.М. Мороз також зазначає, що кредиту властива і контрольна функція. Вступивши в кредитні відносини, позичальник і кредитор повинні здійснювати контроль за своєю діяльністю [3].

Форма кредиту характеризує зовнішній прояв і організацію кредитних відносин. Зміна його змісту, обумовлена зміною в характері виробничих відносин, призводить до зміни або появи нових форм кредиту.

Залежно від суб'єктів кредитних відносин, їх організації та цільового призначення позичок кредит поділяється на ряд видів: банківський, державний, міжгосподарський (комерційний); виробничий; споживчий; лізинговий; міжнародний.

Провідним видом кредиту є банківський, тобто кредит, який надають і одержують банки. Саме банки акумулюють переважну частину кредитних ресурсів і надають їх у позички. Банківський кредит – це двосторонній рух грошових коштів, які надаються банком у позику за певну плату на засадах забезпеченості, поверненості, строковості. Він відображає економічні відносини між кредиторами (банками) та суб'єктами кредитування (позичальниками), ними можуть бути як юридичні так і фізичні особи.

Як ствердує Г.С. Панова, банківський кредит – це основна форма кредиту. Ступінь і спрямованість його впливу на економічні процеси залежать від використання певних методів кредитування, які застосовуються до конкретних економічних умов [6].

Державний кредит становить друге за значенням джерело фінансування державних витрат. Найбільш широко державні кредити розповсюджені в економічно розвинених країнах. Так вони становлять собою найбільш цивілізовану форму покриття дефіциту бюджету.

Державний кредит – це сукупність грошових відносин, які виникають між державою, з одного боку, та фізичними й юридичними особами, з іншого боку, з приводу, по-перше, вилучення тимчасово вільних коштів та їх використання на фінансування державних витрат; по-друге, надання фінансової допомоги підприємствам та організаціям на умовах строковості, платності та повернення.

Комерційний кредит відображає кредитний договір між двома господарюючими суб'єктами – продавцем (кредитором) та покупцем (позичальником). Комерційний кредит надається постачальником покупцеві. Потреба у ньому виникає тоді, коли підприємство-товаровиробник прагне реалізувати вироблений товар, але у покупця немає грошей для його придбання. У таких випадках товар може бути добровільно переданий постачальником покупцеві в кредит. Ця передача може оформлятися векселем (борговим зобов'язанням). Під вексель постачальник (векселедержатель) отримує в банку кредит, при цьому міжгосподарський кредит трансформується у банківський.

Комерційний кредит має такі недоліки: обмеженість у часі, розмірах; іноді вимушений з боку постачальника характер відстрочки платежу у зв'язку з фінансовим становищем покупця, ризик для постачальника, великий вплив з боку банківської сфери при обліку векселів.

Споживчий кредит відображає відносини між кредитором та позичальником з приводу кредитування кінцевих потреб.

Споживчий кредит – кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і який повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору.

В усіх країнах споживчий кредит виступає системою грошових відносин, пов'язаною з тимчасовим перерозподілом вільних коштів юридичних і фізичних осіб.

Споживчий кредит – це кредит, який дає:

- можливість отримати ті речі, яких без використання кредиту потрібно було б довго чекати, або ж які були б недоступні для отримання;
- гнучкість: робити придбання товарів в зручний час, навіть тоді, коли споживач не має в своєму розпорядженні необхідної суми готівки;
- безпеку: коли людина купує або мандрує, кредитні картки є більш зручним і надійним засобом платежу в порівнянні з готівкою;
- допомогу: споживчий кредит дозволяє оплачувати непередбачені термінові витрати (ремонт автомобіля після аварії тощо).

Але споживчий кредит має і свої недоліки, які слід враховувати. Іноді кредитні рахунки створюють оману багатства і це призводить до надмірних витрат і згодом по мірі накопичення боргів часто виникають труднощі, щодо щомісячних платежів. Покупки в кредит обходяться дорожче, ніж при оплаті готівкою. Це відбувається тому, що при купівлі товару в кредит ціна на товар часто вища, ніж при оплаті готівкою, а також до неї слід додати процент за користування кредитом.

Отже, споживчий кредит прискорює реалізацію товарів широкого вжитку і побутових послуг, збільшує платоспроможний попит населення, підвищує його життєвий рівень.

Лізинговий кредит – це відносини між самостійними юридичними особами з приводу надання в оренду засобів праці, а також фінансування, придбання рухомого та нерухомого майна на визначений строк. Лізинг представляє собою форму майнового кредиту. Об'єктом лізингу є будь-яке рухоме майно (автомобілі, устаткування) та нерухоме (будівлі, споруди) майно, що відносяться до основних фондів і є об'єктом купівлі-продажу.

Лізинг сприяє прискоренню реалізації продукції виробництва, доведення її до споживача. Для кредитора (лізингової фірми) лізингові операції є джерелом доходів у вигляді орендної плати, коштів, отриманих від продажу орендатору орендованого майна. Лізингова фірма здійснює посередницькі, технічні, маркетингові, інформаційні, рекламні послуги.

Будь-яка національна економіка у процесі свого функціонування вдається до зовнішніх позик за умови недостатності власних фінансових ресурсів на даному етапі розвитку. Зовнішні позики дозволяють країні задовольнити потреби споживання та інвестування за рахунок залучення заощаджень ззовні.

Формою руху позичкових капіталів у сфері міжнародних економічних відносин є міжнародний кредит. Міжнародний кредит – це надання валютних та матеріальних ресурсів одними суб'єктами системи світового господарства іншим у тимчасове користування на умовах платності, зворотності та строковості. Кредиторами та позичальниками можуть бути суб'єкти системи світового господарства усіх рівнів: приватні фірми та банки, державні заклади, уряди, міжнародні та регіональні кредитні і фінансові організації.

Висновки. З огляду на існуючі проблеми та ситуацію на грошово-кредитному ринку, питання щодо шляхів вдосконалення кредитної діяльності є досить актуальним. Адже, вивчення джерел і форм забезпечення погашення кредитів, розробка методів зниження питомої ваги неповернених позичок в загальному обсязі наданих кредитів, ефективного використання результатів аналізу наданих кредитів, якісне управління процентним ризиком, формування банком резерву на покриття можливих втрат за позиками, впровадження якісних

форм забезпечення та контролю за цільовим використанням позички справляють регулюючий вплив на банківську діяльність.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: закон України № 2121-III редакція від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Коцовська Р.Є., Ричаківська В.І. Операції комерційних банків. Львів. ЛБІ НБУ, 2011. 516 с.
3. Мороз А.М. Банківські операції. URL: <http://studentam.kiev.ua/content/view/615/72/>
4. Омельченко О.В., Давиденко Г.В. Аналіз фінансових показників діяльності банку, що передують його ліквідації. *Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016*. Т.1. 2016. С. 395-398.
5. Омельченко О.В. Проблемы оценки эффективности деятельности финансовых компаний. *Инновационное развитие экономики: предпринимательство, образование, наука: сборник научных статей*. Минск. 2017. С. 85-87
6. Панова Г.С. Кредитная политика коммерческого банка. М. ИКЦ ДИС, 2017. 464 с.
7. Швед В.В., Колосовська Ю.В. Іпотечне кредитування в Україна. *Подільський науковий вісник*. №3. 2017. С. 32-36

Наумов Д.И., кандидат социологических наук, доцент,
Академия управления при Президенте Республики Беларусь
ORCID: 0000-0003-2508-0361

Орешков С.А., Администрация Октябрьского района г. Могилева
Швед В.В., кандидат экономических наук, доцент,
Винницкий институт Университета «Украина»
ORCID: 0000-0001-5497-0975

МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

MODELS OF STATE SOCIAL POLICY: THEORETICAL ASPECT

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению проблематики теоретического конструирования социальной политики, формирования основных теоретических моделей в контексте глобализации.

Ключевые слова: социальная политика, модели социальной политики, общество, социальное государство, социальная сфера.

Abstract. The article is devoted to the consideration of the problems of the theoretical construction of social policy, the formation of the main theoretical models in the context of globalization.

Keywords: social policy, models of social policy, society, welfare state, social sphere.